

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра публічного управління, права та гуманітарних наук

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан економічного факультету

 — Наталія КИРИЧЕНКО
«01» вересня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 18 ТРУДОВЕ ПРАВО ТА ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
(назва навчальної дисципліни)

освітній рівень	<u>початковий рівень (короткий цикл)</u> (початковий рівень (короткий цикл), бакалавр, магістр)
спеціальність	<u>081 «Право»</u> (шифр і назва спеціальності)
освітня програма	<u>«Право»</u> (назва освітньо-професійної програми)
факультет	<u>економічний</u> (назва факультету)

Робоча програма дисципліни «Трудове право та право соціального забезпечення» для здобувачів вищої освіти початкового рівня (короткого циклу), які навчаються за освітньо-професійною програмою «Право», спеціальності 081 Право.

Розробники:

Наталія ЧЕРЕВКО – старший викладач кафедри публічного управління, права та гуманітарних наук, адвокат, кандидат наук з державного управління

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри публічного управління, права та гуманітарних наук

Протокол № 1 від «01» вересня 2023 року

Схвалено методичною комісією економічного факультету

Протокол № 1 від «01» вересня 2023 року

Затверджено на вченій раді економічного факультету

Протокол № 1 від «01» вересня 2023 року

В.о. завідувача кафедри

Людмила СИМОНЦЕВА

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: <u>08 Право</u>	Обов'язковий компонент	
Змістових частин – 3	Спеціальність <u>081 Право</u>	Рік підготовки	
		II-й	-
Загальна кількість годин – 120 год.		Семестр	
		IV-й	-
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи – 3	рівень вищої освіти: <u>початковий рівень</u> <u>(короткий цикл)</u>	Лекції	
		30 год.	-
		Практичні, семінарські	
		30 год.	-
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		606 год.	год.
Вид контролю:			
Екзамен (IV семестр).			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: для денної форми навчання – 1/1

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: навчальна дисципліна передбачає висвітлення основних положень трудового права України та права соціального забезпечення, законодавства про працю, що стосуються різних аспектів трудової діяльності працівників.

Завдання курсу:

Теоретичні:

- засвоєння основних категорій та термінів курсу;
- формування системи знань про предмет, методи правового регулювання, принципи, систему і джерела трудового права та права соціального забезпечення;
- формування системи знань про трудовий договір, його зміст, сторони, види; про загальний порядок прийняття на роботу та укладення трудового договору; про зміну умов трудового договору; про підстави та порядок припинення трудового договору, звільнення працівників;
- про робочий час, його види, ознаки та нормативи; про час відпочинку, його види, ознаки;
- про оплату праці, його зміст та принципи; про структуру та характеристику заробітної плати; про види та зміст систем оплати праці; про гарантійні та компенсаційні виплати працівникам;
- про дисципліну праці, її зміст, способи забезпечення; про дисциплінарну відповідальність працівників, її види, ознаки, підстави та порядок застосування;
- про матеріальну відповідальність сторін трудового договору, її види, ознаки, підстави та порядок застосування;
- сформуванню у здобувачів систему знань щодо норм чинного законодавства у сфері соціального захисту, предмету права соціального захисту, джерел, структури правовідносин із соціального захисту, підстав виникнення та зміни соціально-захисних правовідносин, порядку захисту прав громадян у сфері соціального захисту.

Практичні:

- формування навичок аналізу норм трудового законодавства;
- формування у здобувачів вміння орієнтуватися в чинному трудовому праві, трудовому законодавстві, в проектах нормативно-правових актів з питань праці;
- аналіз змісту чинних нормативно-правових актів з питань праці, положень про трудову діяльність, дисципліну праці, охорону праці, інших аспектів трудової діяльності працівників;
- застосовування здобутих теоретичних знань у процесі укладення трудового договору, визначення умов та порядку прийняття на роботу, звільнення з роботи, захисту трудових та соціальних прав працівників;
- формування вмінь у здобувачів щодо організації своєї самостійної роботи з вивчення окремих питань, виконання індивідуальної роботи, оформлення рефератів;
- вироблення навичок аналізу конкретних обставин призначення соціального (пенсійного, матеріального) забезпечення громадянина, тлумачення

чинного законодавство в сфері соціального захисту, правильного застосування норм законодавства в системі соціального захисту.

ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ:

Інтегральна компетентність

ІК. Здатність вирішувати складні задачі у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання на основі всебічних спеціалізованих емпіричних та теоретичних знань.

Загальна компетентність

ЗК 6. Розуміння сутності предметної області та меж професійної діяльності.

Фахові компетентності

СК 3. Здатність вільно володіти та застосовувати професійну термінологію.

СК 4. Здатність до пошуку, аналізу та застосування джерел права у професійній діяльності.

СК 6. Здатність до професійної комунікації з фізичними та юридичними особами різних форм власності.

СК 8. Здатність застосовувати знання національного права, а також змісту правових інститутів, зокрема, з таких галузей права, як конституційне, адміністративне, цивільне, господарське право та інші.

СК 10. Здатність первинного консультування з правових питань.

СК 11. Здатність до застосування стратегії та процедури критичного мислення.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ:

ПРН 1. Навички володіння та використання правничої термінології.

ПРН 2. Демонструвати знання та навички застосування норм матеріального та процесуального права.

ПРН 4. Володіння навичками пошуку та аналізу правової інформації, джерел права.

ПРН 7. Навички доносити власну думку та професійне бачення проблеми до респондентів

ПРН 14. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.

ПРН. 16. Демонструвати навички критичного мислення для вирішення юридичних конфліктів.

Міждисциплінарні зв'язки: Конституційне право, Адміністративне право, Цивільне та сімейне право, Основи господарського права тощо.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВА ЧАСТИНА 1. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА ТРУДОВОГО ПРАВА

Тема № 1. Трудове право як галузь національного права України

Поняття, предмет, методи правового регулювання трудового права.

Принципи трудового права. Джерела трудового права.

Поняття, структура системи трудового права. Поняття та види правових інститутів в галузі трудового права.

Поняття, зміст трудових правовідносин. Об'єкти та суб'єкти трудових правовідносин. Юридичні факти в трудових правовідносинах.

Тема № 2. Трудовий договір

Поняття, ознаки, зміст трудового договору. Сторони трудового договору. Види трудового договору.

Укладення трудового договору. Прийняття на роботу. Подання необхідних документів. Випробування при прийнятті на роботу. Проходження медичного огляду. Укладення трудового договору.

Зміна умов трудового договору: поняття, види, зміст.

Поняття, види переведення на іншу роботу. Підстави, порядок переведення на іншу роботу з ініціативи працівника. Підстави, порядок переведення на іншу роботу з ініціативи власника підприємства, установи, організації (або уповноваженого ним органу).

Поняття, зміст переміщення на інше робоче місце. Підстави переміщення на інше робоче місце.

Зміна істотних умов праці: поняття, зміст.

Поняття, види, припинення трудового договору. Підстави, зміст припинення трудового договору.

Поняття, підстави звільнення з роботи з ініціативи працівника. Зміст та порядок звільнення за окремих підстав.

Поняття, підстави звільнення з роботи з ініціативи власника (уповноваженого ним органу). Зміст та порядок звільнення за окремих підстав.

Поняття, підстави звільнення на вимогу третіх осіб. Зміст та порядок звільнення за окремих підстав.

Тема № 3. Зайнятість населення

Поняття, зміст зайнятості населення. Категорії зайнятого населення.

Гарантії зайнятості населення. Забезпечення зайнятості населення.

Поняття, категорії безробітних. Категорії громадян, які не можуть бути визнані безробітними. Порядок реєстрації громадян як тих, що шукають роботу, та безробітних. Порядок підготовки, перепідготовки, перекваліфікації тих, що шукають роботу, та безробітних. Порядок працевлаштування тих, що шукають роботу, та безробітних.

Виплата допомоги з безробіття, матеріальної допомоги з безробіття.

ЗМІСТОВА ЧАСТИНА 2. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА ТРУДОВОГО ПРАВА

Тема № 4. Робочий час

Поняття, ознаки робочого часу. Види, зміст робочого часу.

Поняття, ознаки, види нормованого робочого часу. Поняття, зміст, тривалість нормального робочого часу. Поняття, зміст, тривалість скороченого робочого часу. Категорії працівників, яким встановлюється скорочений робочий час. Поняття, зміст, тривалість неповного робочого часу. Категорії працівників, яким встановлюється неповний робочого час.

Поняття, зміст надурочного робочого часу. Підстави застосування надурочних робіт. Категорії працівників, яких не можна залучати до надурочних робіт. Обмеження при застосуванні надурочних робіт. Порядок залучення працівників до надурочних робіт.

Поняття, зміст ненормованого робочого часу. Сфери застосування ненормованого робочого часу.

Тема № 5. Час відпочинку

Поняття, ознаки часу відпочинку. Види часу відпочинку.

Види, зміст перерв протягом робочого дня. Підстави встановлення та тривалість перерви для відпочинку та харчування. Підстави встановлення та тривалість інших перерв протягом робочого дня (перерва для обігрівання та відпочинку, перерва для годування грудної дитини, додаткова перерва для відпочинку для вантажників, технологічна перерва).

Види, зміст, тривалість вихідних днів. Підстави, за яких дозволяється залучення працівників до роботи у вихідні дні, порядок залучення працівників до роботи у ці дні, додаткові гарантії для працівників у зв'язку із роботою у вихідні дні.

Види, зміст святкових та неробочих днів. Підстави, за яких дозволяється залучення працівників до роботи у святкові та неробочі дні, порядок залучення працівників до роботи у ці дні, додаткові гарантії для працівників у зв'язку з цим.

Поняття, ознаки, види відпусток.

Щорічні основні та додаткові відпустки. Види, зміст щорічних відпусток. Підстави надання, тривалість окремих видів щорічних відпусток. Загальний порядок виходу у відпустки. Особливості у порядку надання відпустки окремим категоріям працівників (до настання шестимісячного терміну безперервної роботи; в т.ч. повної тривалості; у зручний для них час).

Види, підстави надання, тривалість додаткових відпусток у зв'язку з навчанням. Порядок виходу у такі відпустки.

Види, підстави надання, тривалість творчих відпусток. Порядок виходу у творчі відпустки.

Види, підстави надання, тривалість соціальних відпусток. Порядок виходу у соціальні відпустки.

Види, підстави надання, тривалість відпусток без збереження

заробітної плати. Порядок виходу у такі відпустки.

Тема № 6. Нормування праці. Оплата праці

Поняття, зміст нормування праці. Види норм праці.

Поняття, структура заробітної плати. Поняття та види систем оплати праці.

Оплата праці при відхиленні від умов, передбачених тарифами. Оплата праці при виконанні робіт різної кваліфікації, при суміщенні професій, при заміні тимчасово відсутнього працівника. Оплата праці в надурочний час, в нічний час, у святкові, неробочі та вихідні дні. Оплата праці при простої, при виготовленні бракованої продукції та ін..

Порядок виплати заробітної плати. Загальний порядок виплати заробітної плати. Обмеження та утримання із заробітної плати.

Тема № 7. Дисциплінарна та матеріальна відповідальність сторін трудового договору

Поняття, зміст трудової дисципліни.

Поняття, зміст внутрішнього трудового розпорядку. Права та обов'язки сторін трудових правовідносин.

Поняття, ознаки дисциплінарної відповідальності. Види та зміст дисциплінарних стягнень. Підстави настання дисциплінарної відповідальності.

Поняття, ознаки, види матеріальної відповідальності працівників. Поняття, підстави обмеженої матеріальної відповідальності працівників. Поняття, підстави повної матеріальної відповідальності працівників. Порядок відшкодування шкоди, заподіяної підприємству, установі протиправними діями працівників.

Поняття, ознаки, види матеріальної відповідальності власника (уповноваженого ним органу). Підстави, зміст, порядок матеріальної відповідальності власника (уповноваженого ним органу) за шкоду, заподіяну життю та здоров'ю працівників. Підстави, зміст, порядок матеріальної відповідальності власника (уповноваженого ним органу) за шкоду, заподіяну працівникові незаконним звільненням або переведенням на іншу роботу.

Тема № 8. Охорона праці. Праця жінок та молоді

Поняття, зміст, гарантії охорони праці. Організація охорони праці.

Спеціальні правила охорони праці на важких, шкідливих та небезпечних роботах. Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій, пов'язаних з виробництвом. Контроль та нагляд за дотриманням законодавства про працю та охорону праці.

Поняття, зміст охорони праці жінок. Обмеження щодо застосування праці жінок. Пільги для жінок в трудовій діяльності.

Поняття, зміст охорони праці неповнолітніх. Обмеження щодо застосування праці неповнолітніх. Пільги для неповнолітніх в трудовій діяльності.

Поняття, зміст охорони праці осіб з пониженою працездатністю.

ЗМІСТОВА ЧАСТИНА 3. ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Тема № 9. Предмет, метод, система, принципи, джерела права соціального захисту. Правовідносини із соціального захисту

Поняття, функції права соціального захисту. Предмет, метод і система права соціального захисту. Співвідношення права соціального забезпечення із суміжними галузями права. Принципи та їх класифікація. Джерела права соціального захисту. Поняття й види джерел права соціального захисту.

Поняття і види правовідносин із соціального захисту. Загальна характеристика та види соціально-забезпечувальних правовідносин. Загальна характеристика та види процедурних правовідносин. Загальна характеристика та види соціально-страхових правовідносин. Суб'єкти, об'єкт і зміст правовідносин із соціального захисту. Підстави виникнення, зміни та припинення правовідносин із соціального захисту.

Тема № 10. Пенсійне забезпечення в Україні

Поняття та принципи системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Учасники системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Структура системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Різновиди пенсійних систем: солідарна, накопичувальна та недержавна. Поняття та різновиди соціальних ризиків. Трудовий стаж у системі пенсійного страхування: суть та категорії. Поняття та види страхового стажу. Порядок встановлення та розрахунку трудового стажу. Пенсії за віком: зміст та умови призначення. Пенсії у зв'язку з інвалідністю: суть та умови отримання. Поняття та умови призначення пенсій у зв'язку з втратою годувальника.

Система та принципи недержавного пенсійного забезпечення. Поняття та різновиди недержавних пенсійних фондів. Внески на пенсійний фонд. Структура пенсійної програми та умови пенсійного контракту. Пенсійні виплати та їх реалізація. Державний нагляд і контроль у сфері недержавного пенсійного забезпечення.

Тема № 11. Соціальний захист вразливих категорій населення в Україні

Види державних соціальних допомог. Основні види допомог: допомога по безробіттю, допомога малозабезпеченим сім'ям, соціальна допомога інвалідам, допомога ВПО тощо. Умови отримання допомоги (рівень доходів, категорія інвалідності, статус безробітного, статус ВПО, тощо). Процедура отримання допомоги: заяви на допомогу, документи, терміни розгляду заяви). Оцінка рівня допомоги у різних категоріях, можливість індексації або зміни розміру допомоги з плином часу.

Система управління та контролю: розгляд організаційної структури та процедур контролю за наданням соціальної допомоги, виявлення порушень та заходи протидії місцевим органам управління.

Тема № 12. Соціальні послуги

Поняття і види соціальних послуг та форми їх надання. Організація діяльності з надання соціальних послуг. Реабілітаційні послуги особам з інвалідністю. Надання соціальних послуг бездомним особам і безпритульним дітям. Порядок надання й отримання соціальних послуг.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		лк	пр	лаб	інд	с.р.		лк	пр	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістова частина 1. Загальна частина трудового права												
Тема 1. Трудове право як галузь національного права України.	9	2	2	-	-	5						
Тема 2. Трудовий договір	12	4	4	-	-	4						
Тема 3. Зайнятість населення	10	2	2	-	-	6						
Разом за змістовою частиною	31	8	8	-	-	15						
Змістова частина 2. Особлива частина трудового права												
Тема 4. Робочий час.	12	4	4	-	-	4						
Тема 5. Час відпочинку	10	2	2	-	-	6						
Тема 6. Нормування праці. Оплата праці	9	2	2	-	-	5						
Тема 7. Дисциплінарна та матеріальна відповідальність сторін трудового договору	10	2	2	-	-	6						
Тема 8. Охорона праці. Праця жінок та молоді	9	2	2	-	-	5						
Разом за змістовою частиною	50	12	12	-	-	26						
Змістова частина 3. Право соціального забезпечення												
Тема 9. Предмет, метод, система, принципи, джерела права соціального захисту. Правовідносини із соціального захисту	9	2	2			5						
Тема 10. Пенсійне забезпечення в Україні	12	4	4			4						
Тема 11. Соціальний захист вразливих категорій населення в Україні	9	2	2			5						
Тема 12. Соціальні послуги	9	2	2			5						
Разом за змістовою частиною	39	10	10	-	-	19						
Усього годин	120	30	30	-	-	60						

5. ЗМІСТОВІ ЧАСТИНИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ДЕННА ФОРМА НАВЧАННЯ
2 курс 3 семестр
ЗМІСТОВА ЧАСТИНА 1. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА ТРУДОВОГО
ПРАВА

Лекційний модуль:

1. Трудове право як галузь національного права України (2 години).
2. Трудовий договір (4 години).
3. Зайнятість населення (2 години).

Семінарський модуль:

1. Трудове право як галузь національного права України (2 години).
2. Трудовий договір (4 години).
3. Зайнятість населення (2 години).

Модуль самостійної роботи:

1. Трудове право як галузь національного права України (5 годин).
2. Трудовий договір (4 години).
3. Зайнятість населення (6 годин).

ЗМІСТОВА ЧАСТИНА 2. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА ТРУДОВОГО
ПРАВА

Лекційний модуль:

1. Робочий час (4 години).
2. Час відпочинку (2 години).
3. Нормування праці. Оплата праці (2 години).
4. Дисциплінарна та матеріальна відповідальність сторін трудового договору (2 години).
5. Охорона праці. Праця жінок та молоді (2 години).

Семінарський модуль:

1. Робочий час (4 години).
2. Час відпочинку (2 години).
3. Нормування праці. Оплата праці (2 години).
4. Дисциплінарна та матеріальна відповідальність сторін трудового договору (2 години).
5. Охорона праці. Праця жінок та молоді (2 години).

Модуль самостійної роботи:

1. Робочий час (4 години).
2. Час відпочинку (6 годин).
3. Нормування праці. Оплата праці (5 годин).
4. Дисциплінарна та матеріальна відповідальність сторін трудового договору (6 годин).
5. Охорона праці. Праця жінок та молоді (5 годин).

ЗМІСТОВА ЧАСТИНА 3. ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Лекційний модуль:

1. Предмет, метод, система, принципи, джерела права соціального захисту. Правовідносини із соціального захисту (2 години).
2. Пенсійне забезпечення в Україні (4 години).
3. Соціальний захист вразливих категорій населення в Україні (2 години).
4. Соціальні послуги (2 години).

Семінарський модуль:

1. Предмет, метод, система, принципи, джерела права соціального захисту. Правовідносини із соціального захисту (2 години).
2. Пенсійне забезпечення в Україні (4 години).
3. Соціальний захист вразливих категорій населення в Україні (2 години).
4. Соціальні послуги (2 години).

Модуль самостійної роботи:

1. Предмет, метод, система, принципи, джерела права соціального захисту. Правовідносини із соціального захисту (5 годин).
2. Пенсійне забезпечення в Україні (4 години).
3. Соціальний захист вразливих категорій населення в Україні (5 годин).
4. Соціальні послуги (5 годин).

Підсумкова тека: підсумковий контроль - екзамен.

6. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності здобувачів та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяють розвитку творчих засад особистості молодшого бакалавра права з урахуванням індивідуальних особливостей учасників освітнього процесу й спілкування.

З метою формування професійних компетентностей широко впроваджуються інноваційні методи навчання, що забезпечують комплексне оновлення традиційного педагогічного процесу. Це, наприклад, комп'ютерна підтримка навчального процесу, впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, мозковий штурм, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань, кейс-метод тощо).

У програмі передбачаються такі методи навчання:

- словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда, навідні питання тощо);
- бінарні заняття (залучення практичних працівників до проведення лекційного та/або семінарського заняття);
- практичний метод (семінарські заняття, розв'язання ситуаційних та практичних завдань, логічна характеристика понять, складання процесуальних документів, тощо);
- робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, заповнення та/або самостійне складання таблиць за запропонованою темою, схем, аналітичних повідомлень тощо);

- інтегроване навчання – об'єднання навчального матеріалу з різних освітніх галузей;
- mikrolearning – технології використання коротких навчальних відео;
- технології дистанційного навчання – сукупність методів, форм і засобів взаємодії зі здобувачами в процесі самостійного, але контрольованого засвоєння ним певного масиву знань;
- bring your own device (BYOD) - технології використання власних гаджетів, згідно з якою здобувачам дозволено або рекомендується використовувати особисті мобільні пристрої (телефони, планшети, ноутбуки) для доступу до корпоративних даних та систем, інтернет ресурсів;
- самостійна робота.

Методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності

Навчальна лекція. В ході лекції використовуються прийоми усного викладення інформації, підтримання уваги протягом тривалого часу, активізації мислення здобувачів, прийоми забезпечення логічного запам'ятовування, переконання, аргументації, доказів, класифікації, систематизації і узагальнення.

Бесіда. Бесіда організується з допомогою ретельно продуманої системи питань, що поступово підводять здобувачів до засвоєння системи фактів, нового поняття або закономірності. В ході застосування методу бесіди використовуються прийоми порушення питань (основних, додаткових, навідних і ін.), обговорення відповідей і думок здобувачів, корегування їх відповідей, прийоми формулювання висновків з бесіди.

Практичні методи навчання. Під час використання практичних методів навчання застосовуються прийоми: постановка завдання, планування його виконання, оперативного стимулювання, регулювання і контролю, аналізу підсумків практичної роботи, виявлення причин недоліків, корегування навчання для повного досягнення мети. До практичних методів відносяться також практичні задачі.

Індуктивні і дедуктивні методи навчання. Індуктивні і дедуктивні методи навчання характеризують спроможність розкривати логіку руху змісту навчального матеріалу. Застосування індуктивних і дедуктивних методів означає вибір певної логіки розкриття змісту теми, яка вивчається: від окремого до загального і від загального до окремого.

Репродуктивні і проблемно-пошукові методи навчання. Практичні роботи репродуктивного характеру відрізняються тим, що їх застосовують за зразком раніше або щойно придбання знань. При цьому, в ході практичної роботи не здійснюють самостійного прирощування знань.

Репродуктивні вправи особливо ефективно сприяють відпрацюванню практичних вмінь і навиків, бо перетворення в навик вимагає неодноразових дій за зразком.

Проблемно-пошукові методи застосовуються в ході проблемного навчання, а саме, що під проблемною ситуацією треба вважати невідповідність між тим, що вивчається і вже вивченим.

При використанні проблемно-пошукових методів навчання викладач використовує такі прийоми: створює проблемну ситуацію (ставить питання, пропонує задачу, експериментальне завдання), організує колективне

обговорення можливих підходів до рішення проблемної ситуації, стимулює висування гіпотез, тощо.

Здобувачі роблять припущення про шляхи вирішення проблемної ситуації, узагальнюють раніше набуті знання, виявляють причини явищ, пояснюють їхнє походження, вибирають найбільш раціональний варіант вирішення проблемної ситуації. Викладач обов'язково керує цим процесом на всіх етапах, а також за допомогою запитань-підказок. Наприклад, бінарні методи: пояснювально-спонукальний і частково-пошуковий, спонукальний і пошуковий.

7. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Контроль здійснюється з дотриманням вимог систематичності та системності, єдності вимог і методики оцінювання, врахування індивідуальних здібностей і можливостей здобувачів, взаємозв'язку програмних результатів навчання, видів навчальної діяльності та критеріїв їх оцінювання, що відображається у тому, що процедура оцінювання повинна враховувати специфіку освітнього компоненту та майбутньої фахової діяльності, дотримання норм та правил академічної доброчесності, відкритості та прозорості, доступності і зрозумілості критеріїв, правил та процедури оцінювання рівня навчальних досягнень.

Контроль навчальної роботи здобувачів початкового рівня вищої освіти денної форми навчання у міжсесійний період здійснюється у перебігу аудиторних занять, що проводяться відповідно до розкладу, а також шляхом перевірки результатів самостійно виконаних ними завдань (самостійної роботи).

Контроль навчальної роботи здобувачів:

1. Поточний контроль рівня навчальних досягнень здобувачів початкового рівня вищої освіти під час вивчення освітнього компоненту освітньої програми:

1.1. Поточний контроль рівня навчальних досягнень здобувачів початкового рівня вищої освіти під час проведення практичних, лабораторних і семінарських занять;

1.2. Підсумкового контролю за змістовою частиною рівня навчальних досягнень здобувачів початкового рівня вищої освіти після опанування певної завершеної частини (модулю) навчального матеріалу з освітнього компоненту.

2. Підсумковий контроль рівня навчальних досягнень здобувачів початкового рівня вищої освіти після завершення вивчення освітнього компоненту освітньої програми.

Поточний контроль рівня навчальних досягнень здобувачів початкового рівня вищої освіти під час проведення практичних, лабораторних і семінарських занять - здійснюється під час проведення семінарських і практичних занять шляхом:

- 1) проведення усних форми контрольних заходів:
 - *усне опитування* (індивідуальне опитування, фронтальне опитування, колоквиуми тощо);
 - *методи самоконтролю здобувачів* (до них відносяться питання до

самоконтролю в НМК тощо);

2) письмові форми контрольних заходів:

- *термінологічний диктант* – дозволяє встановити якою мірою здобувач оволодів понятійним апаратом, доцільне і правильне використання яким у професійній діяльності є показником її високого рівня оволодіння компетентностями та ПРН;

- *тестування* (в т.ч. і самотестування);

3) практичні форми контрольних заходів:

- *юридичний аналіз ситуацій (кейсів)*;

- *складання документів правового характеру*;

- *перевірка завдань до самостійної роботи тощо*;

4) контрольних заходів, які поєднують усні, письмові та практичні форми:

- *робота в малих групах* (сприяє набуттю уміння ефективно працювати в команді за узгодженим планом, виконувати доручення, виявляти ініціативу і брати на себе відповідальність (наприклад, юридичний аналіз ситуації серед здобувачів однієї групи, які поділені на малі групи хто швидше та повно надасть відповідь);

5) елементи новітніх форм контролю (*відповідь за опорним конспектом, опорною схемою або таблицею, виконання аналітичних, практичних завдань тощо*).

Підсумковий контроль рівня навчальних досягнень здобувачів початкового рівня вищої освіти після завершення вивчення освітнього компоненту освітньої програми проводиться у формі екзамену.

Перелік питань, що виносяться на екзамен складається з питань, що були предметом розгляду на лекційних, семінарських заняттях, а також з питань, рекомендованих здобувачам для самостійного опрацювання, які тематично охоплюються змістом всієї дисципліни відповідно до цієї робочої навчальної програми.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ

Критерії оцінювання аудиторної роботи здобувачів

5 балів

Оцінюється робота здобувача, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко, системно та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.

4 бали

Оцінюється робота здобувача, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при

цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

3 бали

Оцінюється робота здобувача, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

від 1 до 2 балів

Оцінюється робота здобувача, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.

0 балів

Оцінюється робота здобувача, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.

В роботі наявні порушення принципів академічної доброчесності.

Критерії оцінювання самостійної роботи здобувачів

5 балів

Здобувач повно і всебічно розкриває винесені для самостійного опрацювання питання, вільно оперує поняттями і термінологією, демонструє глибокі знання джерел, має власну думку щодо відповідної теми і може аргументовано її доводити. Усі види практичних завдань правильно виконані та оформлені належним чином.

4 бали

Здобувач розкриває винесені для самостійного опрацювання питання, оперує поняттями і термінологією, демонструє знання джерел, має власну думку щодо відповідної теми, однак не може її довести. Усі види практичних завдань виконані та оформлені належним чином, проте допущено помилки у виконанні завдань.

3 бали

Здобувач розкриває не всі питання, винесені для самостійного опрацювання, невпевнено оперує поняттями і термінологією, демонструє знання більшості джерел. При виконанні практичних завдань припускається помилок, виконані завдання оформлені належним чином, однак деякі завдання не виконані.

від 1 до 2 балів

Здобувач у загальних рисах розкриває питання, винесені для самостійного опрацювання, не розуміє їх сутність, намагається робити висновки, але при цьому припускається помилок, матеріал викладає нелогічно.

Виконуються лише окремі завдання, винесені на самостійне опрацювання, не дотримуючись вимог при їх оформленні.

0 балів

В роботі наявні порушення принципів академічної доброчесності.

Критерії оцінювання написання здобувачами термінологічного диктанту

5 балів

Здобувач ґрунтовано засвоїв програмний матеріал, повністю надав правильні визначення термінів, відсоток правильних відповідей 86-100 %.

4 бали

Здобувач правильно та повністю надав правильні визначення термінів, проте допустив незначні помилки, деякі неточності, відсоток правильних відповідей 79-85 %.

3 бали

Здобувач не повністю надав правильні визначення термінів, допустив помилки, що свідчить про недостатнє засвоєння теоретичного матеріалу, відсоток правильних відповідей 64-70 %.

від 1 до 2 балів

Здобувач не надав правильні визначення повністю надав правильні визначення термінів або надав визначення із суттєвими помилками, що свідчить про незнання теоретичного матеріалу, відсоток правильних відповідей 27-55 %.

0 балів

В роботі наявні порушення принципів академічної доброчесності.

Критерії оцінювання презентації

При оцінці презентації враховуються такі позиції:

1. Зміст
2. Розкрито всі аспекти теми
3. Матеріал викладений у доступній формі
4. Слайди розташовані в логічній послідовності
5. Заключний слайд із висновками
6. Бібліографія з перерахуванням всіх використаних ресурсів
7. Елементи оформлення
8. Зміна слайдів
9. Дизайн
10. Анімація: стандартні, установка ефектів при зміні слайдів
11. Графіки, діаграми, малюнки
12. Елементи творчості
13. Оригінальність і винахідливі приклади

5 балів

У презентації відображено глибоке розуміння та усвідомлення матеріалу, творчий підхід до поставлених задач. Під час аналізу-інтерпретації зроблені самостійні висновки, аргументація, висловлене власне ставлення до проблеми. Малюнки, звуки, фото, анімації – у кількості, виправданій змістом презентації. Робота виконана творчо і самостійно. Презентація характеризується оригінальністю.

4 бали

Презентація має задовольняти всім критеріям нижчого рівня і одному або двом таким: відображає глибокий пошук при дослідженні та застосування навичок мислення високого рівня; показує явне поглиблення та розуміння теми; притягує увагу аудиторії.

3 бали

Проект представляє інформацію структуровану у формі опорного конспекту, зрозуміло для аудиторії. Зроблений акцент на важливих питаннях.

Можуть бути фактичні помилки чи незрозумілості, але вони не значні.

від 1 до 2 балів

Проект здається випадковим, нашвидку зробленим, чи незакінченим. Наявні значні фактичні помилки, незрозумілості та нерозуміння теми.

Здобувач повністю не володіє матеріалом, наявний плагіат

0 балів

В роботі наявні порушення принципів академічної доброчесності.

Критерії оцінювання реферату

Викладене розуміння реферату як цілісного авторського тексту визначає критерії його оцінювання: новизна змісту; обґрунтованість вибору джерел; ступінь розкриття сутності питання; дотримання вимог до оформлення.

Новизна змісту:

- а) актуальність теми дослідження;
- б) новизна й самостійність у постановці проблеми, формулювання нового аспекту відомої проблеми у встановленні нових зв'язків (міжпредметних, внутрішньопредметних, інтеграційних);
- в) уміння працювати з дослідженнями, аналітичною літературою, систематизувати й структурувати матеріал;
- г) наявність авторської позиції, самостійність оцінок і суджень;
- д) стильова єдність тексту.

Ступінь розкриття сутності питання:

- а) відповідність плану темі реферату;
- б) відповідність змісту й плану реферату;
- в) повнота й глибина знань з теми;
- г) обґрунтованість способів і методів роботи з матеріалом;
- е) уміння узагальнювати, робити висновки, зіставляти різні точки зору по одному питанню (проблемі).

Обґрунтованість вибору джерел:

- а) оцінка використаної літератури: чи розглянуті найбільш відомі роботи з теми дослідження (у т.ч. журнальні публікації останніх років, останні статистичні дані, довідки й т.д.).

Дотримання вимог до оформлення:

- а) правильність оформлення посилання на використану літературу, список літератури;
- б) оцінка грамотності й культури викладу (у т.ч. орфографічної, пунктуаційної, стилістичної культури), володіння термінологією;
- в) дотримання вимог до обсягу реферату.

5 балів

Виконані всі вимоги до написання й захисту реферату: позначені проблема й обґрунтована її актуальність, зроблений аналіз різних точок зору на проблему й логічно викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема розкрита повністю, витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення, дані правильні відповіді на додаткові питання.

4 бали

Виконані всі формальні вимоги до написання й захисту реферату: витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення. Проблема позначена, але не достатньо обґрунтована її актуальність, зроблений короткий аналіз різних точок зору на проблему й викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема розкрита достатньо повно, дані правильні відповіді на додаткові питання.

Наявні певні неточності у викладенні матеріалу. Вимоги щодо оформлення дотримано.

3 бали

Основні вимоги до реферату і його захисту виконані, але при цьому допущені недоліки. Зокрема, є неточності у викладі матеріалу; відсутні логічна послідовність у судженнях; не витриманий обсяг реферату; є недоліки в оформленні; на додаткові питання при захисті дані неповні відповіді.

від 1 до 2 балів

Тема реферату не розкрита, виявляється істотне нерозуміння проблеми

0 балів

Здобувач повністю не володіє матеріалом, наявний плагіат.

Критерії оцінювання повідомлення та есе

При оцінці відповіді необхідно виділити наступні елементи:

1. Актуальність описаної проблеми та реальність запропонованого механізму вирішення даної проблеми.
2. Подання власної точки зору (позиції, ставлення) при розкритті проблеми.
3. Розкриття проблеми на теоретичному рівні (у порівнянні і з обґрунтуваннями).
4. Логіка в аргументації свої точки зору, врахування реальних обставин суспільного життя та власного життєвого досвіду.
5. Оригінальність підходу до вирішення проблем.
6. Узгодженість в тексті ключових тез та аргументів.
7. Несуперечність особистісних суджень.

5 балів

Відображена світоглядна позиція автора, його погляд на сутність проблеми. Проблема розкрита на теоретичному рівні, у зв'язках і з обґрунтуваннями, з точним і повним використанням фахових термінів і понять у контексті відповіді. Робота логічна, послідовна, композиційно чітка. Дано аргументацію своєї думки з опорою на факти громадського життя або особистий досвід.

4 бали

Представлено власну точку зору (позицію, ставлення) при розкритті проблеми. Проблема розкрита на теоретичному рівні, з обґрунтуваннями, з достатнім використанням фахових термінів і понять у контексті відповіді. Власна думка аргументована фактами громадського життя або особистим досвідом.

Дано аргументацію своєї думки з опорою на факти.

3 бали

Проблема розкрита при формальному використанні фахових термінів. Власна думка не достатньо аргументована фактами громадського життя або власним досвідом.

Представлено власну позицію за даною проблематикою на побутовому рівні без аргументації.

від 1 до 2 балів

Тема реферату не розкрита, виявляється істотне незрозуміння проблеми.

0 балів

Здобувач повністю не володіє матеріалом, наявний плагіат.

Критерії оцінювання тестових завдань

Загальні критерії оцінювання тестових завдань

Оцінка «5 балів» – здобувач дав не менше 90% правильних відповідей.

Оцінка «4 бали» – здобувач дав не менше 51-70% правильних відповідей.

Оцінка «3 бали» – здобувач дав не менше 26-50% правильних відповідей.

Оцінка «2 балів» – здобувач дав менше 25% правильних відповідей.

Критерії оцінювання контрольної роботи

10	Здобувач має глибокі міцні і системні знання з усього теоретичного курсу, може чітко сформулювати та використовує у своїх відповідях спеціальну термінологію дисципліни, володіє понятійним апаратом, письмова відповідь не містить помилок.
9	Здобувач має міцні і системні знання з усього теоретичного курсу, але допускає незначні помилки, може чітко сформулювати та використовує у своїх відповідях спеціальну термінологію дисципліни, володіє понятійним апаратом, але може допустити неточності, зустрічаються незначні помилки у письмовій відповіді.
8	Здобувач знає програмний матеріал у повному обсязі, але не вміє самостійно мислити. Відповідь його повна, логічна, але з певними неточностями.
7	Здобувач відтворює значну частину теоретичного матеріалу з питань курсу, виявляє знання і розуміння основних положень, відповідь містить помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.
6	Здобувач має початковий рівень знань, виявляє розуміння основних положень навчального матеріалу з дисципліни; здатний з помилками дати визначення понять та термінів, що визначенні в КР, але висновки робить нелогічні, непослідовні
5	Здобувач слабо орієнтується в поняттях, визначеннях, підміняє їх зміст.

4	Здобувач зовсім не володіє необхідними знаннями, уміннями, навичками та науковими термінами з дисципліни.
3	Робота містить фрагментарний виклад матеріалу.
2	В роботі містяться ознаки плагіату.
0-1	Робота виконана не за своїм варіантом.

Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумкова (екзаменаційна) оцінка визначається як сума балів, отриманих у результаті поточного оцінювання та під час складання екзамену.

Екзамен проводиться за білетами.

Складові підсумкової оцінки за екзамен формуються за такими видами:

- результати поточного контролю (результати виконання всіх обов’язкових видів робіт) – (у діапазоні від 0 до 60 балів);
- результати підсумкового контролю (складання екзамену) – (у діапазоні від 0 до 40 балів).

Кількість балів	Критерії оцінювання знань і умінь здобувача
40	<ol style="list-style-type: none"> 1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою освітнього компоненту (навчальної дисципліни), у тому числі орієнтація в основних наукових доктринах та концепціях дисципліни. 2. Засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої у силабусі/ робочій програмі навчальної дисципліни. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни та використання отриманих знань у практичній роботі.
35	<ol style="list-style-type: none"> 1. Повне знання матеріалу, передбаченого силабусом / робочою програмою навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної літератури та знайомство з додатковою літературою, рекомендованою у силабусі/ робочій програмі навчальної дисципліни. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з освітнього компоненту (навчальної дисципліни), розуміння їх значення для практичної роботи.
30	<ol style="list-style-type: none"> 1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого силабусом /робочою програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих неточностей. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої силабусом / робочою програмою навчальної дисципліни. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
25	<ol style="list-style-type: none"> 1. Знання основного матеріалу, передбаченого силабусом / робочою програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої силабусом / робочою програмою навчальної дисципліни. 3. Помилки та суттєві неточності у відповіді на екзамені за наявності знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача.

20	1. Знання основного матеріалу, передбаченого силабусом / робочою програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Ознайомлення з основною літературою, рекомендованою силабусом/ робочою програмою навчальної дисципліни. 3. Помилки у відповіді на екзамені за наявності знань для усунення найсуттєвіших помилок за допомогою викладача.
15	1. Прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого силабусом / робочою програмою навчальної дисципліни. 2. Наявність помилок у відповіді на екзамені.
0	1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого силабусом / робочою програмою навчальної дисципліни. 2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу з цієї дисципліни.

При визначенні критеріїв оцінювання відповідей здобувачів на екзамені буде враховуватися:

- повноту і правильність відповіді;
- здатність узагальнювати отриманні знання;
- здатність застосовувати правила, методи, принципи, закони у конкретних ситуаціях;
- уміння аналізувати і оцінювати факти, події, інтерпретувати схеми, графіки, діаграми;
- уміння викладати матеріал чітко і послідовно.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ З ДИСЦИПЛІНИ (ФОРМА КОНТРОЛЮ – ЕКЗАМЕН)

Поточне оцінювання і контроль змістових частин (бали)												Екзаме н	Підсумков оцінка (екзамен)
Змістова частина 1			Змістова частина 2					Змістова частина 3					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12		
Max 5	Max 5	Max 5	Max 5	Max 5	Max 5	Max 5	Max 5	Max 5	Max 5	Max 5	Max 5	Max 40	Max 100

Здобувачі можуть отримати до 10% бонусних балів за виконання індивідуальних завдань, підготовці презентації англomовної статті з аналізу даних, участь у конкурсах наукових робіт, підготовка та публікація тез, неформальній та інформальній освіті (зокрема, COURSERA та ін.), за виконання завдань підвищеної складності (конкретне значення визначає викладач).

Оцінка з дисципліни за семестр, що виставляється у «Відомість обліку успішності» індивідуальний навчальний план (залікову книжку) здобувача складається з урахуванням результатів поточного контролю рівня навчальних досягнень здобувачів початкового рівня вищої освіти під час вивчення освітнього компоненту освітньої програми та результатів підсумкового контролю рівня навчальних досягнень здобувачів початкового рівня вищої й оформлюється: за національною системою, за 100-бальною шкалою та за шкалою ECTS.

**ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ
ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

100-бальна шкала	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C		
64-73	D	Задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	Незадовільно	не зараховано
1-34	F	Незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням курсу)	

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова (основна) література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс законів про працю України. Закон України від 10.12.1971 року №322-VIII (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.
3. Про відпустки. Закон України від 09.12.2012 р. №504/96-ВР зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Про зайнятість населення. Закон України від 05.07.2012 р. №5067-VI зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
5. Про колективні договори та угоди. Закон України від 24.07.2013 р. №3356-XII зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text>
6. Про оплату праці. Закон України від 11.08.2013 р. №108/95-ВР зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Про охорону праці. Закон України від 18.11.2012 р. №2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>
8. Проект Трудового кодексу України. Проект закону України від 04.12.2007 року №1108 (в редакції від 02.04.2012 року). URL: https://vk24.ua/useful_information/proekt-trudovogo-kodeksu-ukraini-0.
9. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80#Text>
10. Про пенсійне забезпечення: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text>
11. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text>
12. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text>
13. Про соціальні послуги: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
14. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>
15. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text>
16. Булеца С.Б., Менджул М.В., Нечипорук Л.Д., Кляп В.І., Свадеба Н.І. Трудове право: методичні рекомендації для практичних занять та самостійної роботи студентів. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2019. 60 с.
17. Кодекс законів про працю України: Науково-практичний коментар / [І.В. Арістова, В.В. Безусий, С.О. Бондар та ін.]; за ред.

- О.О.Погрібного, М.І. Іншина, І.М. Шопіної. – К.: Правова єдність, 2008. – 456 с.
18. Мельник К. Ю. Трудове право України : підручник / К. Ю. Мельник. - Харків : Діса плюс, 2014. - 480 с.
 19. Трудове право України: підручник /за ред. проф. О.М. Ярошенка; за підтримки координатора проектів ОБСЄ в Україні. Харків, 2022. 376 с.
 20. Кузьменко В. В. Місце і роль судової практики та правового звичаю у системі джерел трудового права України : монографія. Київ : ФОП Кандиба Т.П. 2021. 380 с.
 21. 1. Єгорова-Луценко Т. П. Загальнотеоретична характеристика правових основ забезпечення, реалізації та захисту трудових прав працівників сільського господарства в Україні : монографія. Київ : ПВГОІ «Видавництво Людмила». 2020. 384 с.
 22. 2. Бутинська Р. Я. Правовий статус учасників колективно-трудоових правовідносин : монографія. Львів : Вид-во «Растр-7», 2020. 234 с.
 23. 3. Актуальні теоретичні та практичні проблеми відшкодування моральної шкоди потерпілим працівникам від нещасних випадків на виробництві або професійних захворювань : монографія / за наук. ред. О. М. Ярошенка. Харків : Юрайт, 2022. 272 с.
 24. 4. Утвенко В.В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки : навчальний посібник. Київ : Персонал, 2018. 248 с
 25. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія. Львів : Вид-во Галич-Прес, 2020. 595 с.
 26. Пижова М. О. Юридичні гарантії реалізації права працівників на справедливу оплату праці : монографія: Київ : Вид-во «Наукова столиця», 2021. 376 с.
 27. Карпушова О. В. Правове регулювання праці суддів в Україні та країнах Європейського Союзу: теорія, практика, проблеми : монографія. Київ : Центр учб. літ., 2020. 424 с.
 28. Кравченко І.М. Трудове право України. Практикум: підручник. Київ. Ліра-К 476 с.
 29. Трудове право України / П.О. Ізуїта, Д.П. Ізуїта. К.: Університет «Україна». 2017. 348 с.
 30. Трудове право України [текст] підручник / За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. – Київ: Центр учбової літератури, 2016. – 472 с.
 31. Трудове право України [текст] підручник / За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. – Київ: Центр учбової літератури, 2016. – 472 с.
 32. Трудове право України: Навч. посіб. / [Ю.Ф. Іванов, М.В. Іванова]; К.: Алерта. 2016. 442 с.
 33. Трудове право України: Навч. посіб. / Ю.В. Корнеєв. К.: ЦУЛ. 2019.112 с.
 34. Трудове право України: Навч.-метод. посіб. / О.А. Трюхан. Одеса: Видавництво «Гельветика». 2018. 296 с.
 35. Трудове право України: навчальний посібник / В.О. Кучер, Т.В. Курило, О.Ю. Баліцька та ін. За ред. В.О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017.

564 с.

36. Трудове право України: Підручник / За заг. ред. М.І. Іншина, В.Л. Костюка. К.: Юрінком Інтер, 2017. 600 с.

37. Трудове право України: Практикум / І.М. Кравченко. К.: Ліра К. 2020.476с.

38. Трудове право: Підручник / О.М. Ярошенко, С.М. Прилипко, А.М.Слюсар та ін. за заг. ред. О.М. Ярошенка. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. -3-тє вид., перероб. і допов. - Харків: Право, 2019. 541 с.

Допоміжна література:

1. Булеца С.Б., Менджул М.В., Нечипорук Л.Д., Кляп В.І., Свадеба Н.І. Трудове право: методичні рекомендації для практичних занять та самостійної роботи студентів. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2019. 60 с.

2. Краснов Є. В. Основні трудові права: міжнародні стандарти і законодавство України : [монографія] / Є. В. Краснов. - : Фенікс, 2012. - 178с.

3. Мельник К.Ю., Бабенко А.О. Проблеми юридичних гарантій трудових прав працівників при укладенні, зміні та розірванні трудового договору монографія. - Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2016. - 240 с.

4. Обушенко Н.М. Систематизація як ключовий напрямок удосконалення сучасного трудового законодавства. URL.: <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/7805>

5. Рим О.М. Дисертація трудове право європейського союзу та його вплив на розвиток трудового права України. URL.: https://www.researchgate.net/profile/OlenaRym/publication/353073796_Trudove_pravo_Evropskogo_Sozu_ta_jogo_vpliv_na_rozvitok_trudovogo_prava_Ukraini_The_Labour_Law_of_the_European_Union_and_Its_Impact_on_the_Ukrainian_Labour_Law_Development/links/60e6e87d0

39. Сайченко Я. В. До питання трудових правовідносин у сфері дистанційної зайнятості. Прикарпатський юридичний вісник. Випуск 5(40), 2021. URL.: http://pjuv.nuoua.od.ua/v5_2021/14.pdf

40. Соцький А.М. Ознаки та критерії для визначення трудових правовідносин. Юридичний науковий електронний журнал № 8/2021. URL.: http://www.lsej.org.ua/8_2021/37.pdf

41. Соцький А.М. Суб'єкти колективних трудових правовідносин: правова характеристика. Науковий вісник публічного та приватного права. Випуск 3, 2021. URL.: <http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/3/13.pdf>

42. Трудове право (в схемах та визначеннях) : навч. посіб. / Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. – 166 с.

43. Трудове право [Текст] : підручник / [О. М. Ярошенко та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України О. М. Ярошенка ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 3-тє вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2019. - 541, [1] с. - Бібліогр.: с. 524-531

Трудове право [Текст] : посіб. для підгот. до іспиту / С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко. - 5-тє вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2019. - 191 с.

44. Трудове право України [текст] підручник / За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і

доп. – Київ: Центр учбової літератури, 2016. – 472 с.

45. Трудове право України: Навч. посіб. / Ю. В. Корнєєв. – К. : Центр учбової літератури, 2019. – 112 с.

46. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. – Львів: ЛьвДУВС, 2017. – 564 с.

47. Опольська Наталя. Право працівника на повагу до людської гідності та захист від мобінгу Публічне право № 1 (49). 2023. URL.: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/49/11.pdf>

48. Вавженчук Сергій. Предмет трудового права (частина 1: постановка проблеми) Публічне право № 1 (49). 2023. URL.: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/49/10.pdf>

49. Вавженчук Сергій. Предмет трудового права (частина 2: науково-правові концепції). Публічне право № 2 (50). 2023. URL.: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/50/10.pdf>

50. Яковлєв О.А. Правові нюанси формування належного рівня соціального захисту самозайнятих осіб в Україні. Правові новели (Науковий юридичний журнал). № 21/2023. URL.: http://legalnovels.in.ua/journal/21_2023/34.pdf.

51. Таракан Ю. І. Щодо основних соціальних прав самозайнятих осіб. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2021. № 4. С. 50-53.

52. Чернишова В. Ю. Персональна відповідальність публічних службовців: проблеми реалізації. Право та державне управління. 2022 р., № 3. с. 96-101.

53. Чанишева Г.І. Колективні угоди як правові акти соціального діалогу. Юридичний науковий електронний журнал. URL.: http://lsej.org.ua/1_2023/140.pdf.

54. Латковська Т. Принципи дисциплінарної відповідальності державного службовця як основа забезпечення ефективності та довіри у публічному секторі. Юридичний науковий електронний журнал. №1/2023. URL.: http://lsej.org.ua/1_2023/152.pdf

55. Каляянов Д. П. Слободянюк М. А. Нормативно-правові засади притягнення до дисциплінарної відповідальності поліцейських. Правові новели (Науковий юридичний журнал). № 19/2023. URL.: http://legalnovels.in.ua/journal/19_2023/63.pdf

56. 10. Дрозд О.Ю. Юридична характеристика трудової міграції крізь призму норм законодавства України. Правові новели (Науковий юридичний журнал). № 19/2023. URL.: http://legalnovels.in.ua/journal/19_2023/4.pdf

57. 11. Немцева А. О. Правові гарантії праці науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. Правові новели (Науковий юридичний журнал). № 19/2023. URL.: http://legalnovels.in.ua/journal/19_2023/4.pdf

10. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. ScienceRise : Juridical Science : наук. журн. URL: <https://law.sr.org>.

2. Всі кодекси України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/t21>.

3. Державна науково-технічна бібліотека України - офіційний вебсайт: <https://dntb.gov.ua/>

4. Електронний архів-репозитарій наукових публікацій НПП та студентів Херсонського державного аграрно-економічного університету DSpace URL: <http://dspace.ksau.kherson.ua/>.

5. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>

6. законодавство України. URL: <https://ips.ligazakon.net/resource/legislation>

7. Законодавство України. Сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

8. Законопроекти України. URL: <http://zakon.gov.ua/> Інститут проблем законодавства ім. Ярослава Мудрого. URL: <http://khpg.org/index.php?id=977922698>

9. Інформаційно-правові системи ЛІГА:ЗАКОН: URL: https://platforma.ligazakon.net/informatsiino_ppravovi_systemy/

10. Кафедра публічного управління та права ХДАЕУ. URL: <http://www.ksau.kherson.ua/econom>

11. Науково-виробничий журнал «Охорона праці». URL: <https://ohoronapraci.kiev.ua/>

12. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (Київ) - офіційний вебсайт: <http://www.nbuv.gov.ua/>

13. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого (Київ) - офіційний вебсайт: <https://nlu.org.ua/>

14. Одеська національна наукова бібліотека - офіційний вебсайт: <http://odnb.odessa.ua/>

15. Офіційне інтернет-представництво Президента України. Сайт Президента України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://president.gov.ua>.

16. Офіційний сайт загальнодерж. інформ.-аналіт. вид. «Вісник Пенсійного фонду України». URL: <https://pensia.ua/ua/gazeta/elektronni-vidannya/category/5>

17. Офіційний сайт загальнодержавного науково-практичного фахового видання «Бюлетень Міністерства юстиції України». URL: <https://www.sumyjust.gov.ua/oficijni-vydannya-ministerstva-yustycziyi-ukrayiny/>

18. Офіційний сайт загальнонаціонального журналу «Економіка та право». URL: <http://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/index>

19. Офіційний сайт загальнонаціонального науково-практичного юридичного журналу «Право України». URL: <https://pravoua.com.ua/ua/>

20. Офіційний сайт юридичного журналу «Право та інновації». URL: <https://pti.org.ua/index.php/ndipzir/issue/archive>

21. Офіційний сайт юридичного науково-теоретичного щоквартальника «Часопис Київського університету права». URL: <http://kul.kiev.ua/gurnal-chasopis-kup-/chasopis-kijivskogo-universitetu-prava.html>.

22. Офіційний сайт юридичного журналу «Підприємство, господарство і право». URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/index.php/arkhiv>

23. Правознавець. Електронна бібліотека юридичної літератури. URL:

[http:// pravoznaves.com.ua](http://pravoznaves.com.ua).

24. Радник. Український юридичний портал. – [Електронний ресурс].
– Режим доступу: [http:// radnuk.info](http://radnuk.info).

25. Судово-юридична газета. URL: <https://sud.ua/ru/news> 27. Українське право. URL: <https://ukrainepravo.com/>

28. Урядовий портал. Сайт Кабінету Міністрів України. -
[Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// kmu.gov.ua](http://kmu.gov.ua).

29. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка -
офіційний вебсайт: <https://korolenko.kharkov.com/>